

Carpe diem

Szalagavató, 2010. február 13.

Tisztelt és kedves Jelenlévők!

Szeretettel köszöntök mindenkit, a kedves szülőket, rokonokat, barátokat, iskolánk tanárait és diákjait, akik eljöttek ma este együtt ünnepelni a tizenkettedikeseikkel. Nagy nap ez a családoknak, nagy nap nekik maguknak, és nagy nap nekünk, az iskola - hogy úgy mondjam - állandó tagjainak is, hiába éljük meg már sokadszor: pontosan tizedik alkalommal. Én legalábbis így gondolom: igenis fontos, jelentős órák ezek, sokaknak talán örökre emlékezetesek is maradnak. Pedig mint minden évben, az idén is szélsőségesen ellentmondó véleményeket hallottam a szalagavatóval kapcsolatban: "teljesen értelmetlen, tartalmatlan, felesleges rongyrázás" - állítja az egyik fél, "eddig életem legfontosabb eseménye" - vallja a másik. Talán segít e szélsőséges állásponton lévőknek megérteni a másik fél álláspontját is, ha velem együtt gondolkodnak, gondolkodtok egy latin kifejezés lényegén.

Azt ígértem ugyanis a tanévnyitón, hogy szavakat - gondolhattátok, hogy nekem fontos szavakat - fogok tanítani. Nagy megtiszteltetés, de legalábbis öröm, hogy még mindig emlegetik a "sisu"-t, a kitartást iskolánkban. Hát még milyen nagy öröm volna, ha legalább néhányan életük részévé, kipróbált, eredményt hozó fogalomná változtatták volna.

No, de térjünk erre az új szóra, ami nem is egy szó, hanem egy két szóból álló kifejezés: carpe diem. Elégképp közsismert kifejezés ez, talán rémlik valami a latin órákból is, meg bizonyára sokan látták a Holt költők társasága című filmet. Szó szerint azt jelenti: "ragadd meg a napot", magyarul inkább így mondjuk: "ragadd meg a pillanatot". Aki a latin változatot halhatatlanná és harmadik évezrede idézetté tette, Horatius, a világirodalom első és máig egyik legnagyobb gondolati költője, aki sok kortársával és sok elődjével, latin és görög gondolkodókkal, filozófusokkal együtt egy el nem avult és soha el nem avuló kérdést tett fel magának: hogyan, milyen életformával és életszemlélettel lehetünk boldogok?

Ezt a választ, az ő válaszát, sőt már azét a görög filozófusét, aki előtte széles körben elfogadott nézetként megfogalmazta a "carpe diem" elvét, sokan félreértették, és talán az én dolgom részben most az, hogy benneteket is e félreértés veszélyétől óvjalak.

Az emlegetett filozófus, Epikurosz, már maga is figyelmeztette ugyanis a kortársait, hogy tudatlanságból fakadó félreértés a "ragadd meg a pillanatot" tanácsot úgy értelmezni: vesd bele magad a nap mint nap adódó élvezetekbe, gyönyörökbe, a mulatozás, a szórakozás, a kikapcsolódás legyen az életed célja. Az ő életfelfogásának az a lényege: örvendj minden napnak, minden percnél, minden lehetőségnek, amit az élet nyújt, pl a mai napnak, a mostani fellépésnek, a mai este csillogásának. De ebben benne van az is: ne akard, hogy minden napod ilyen legyen. A következő nap szépsége majd valami másban rejlik.. Akkor rossz úton jársz, akkor nem leszel boldog, ha ragaszkodsz ennek a napnak az ajándékához, ha csak a kivételes pillanatok, az extra élményeket tekinted nyereségnek. Az, aki így éli le az életét, nagyobb hányadát elveszíti, mert üresnek, tartalmatlannak érzi, és örökös vágyakozás, állandó hiányérzet tölti el.

A "carpe diem" jelentésének szokták azt a tartalmát is hangsúlyozni, hogy: a mai nap a fontos, egyáltalán ne törődj a holnappal. Nos, ezek a nagy emberek, akiket emlegettem, ezt sem így értették, hanem úgy: ne félj tőle. Ne rontsd el a mai napot a holnaptól

(talán az érettségitől?) való félelemmel. Nemcsak divat, hanem általános volt az ókorban a jóslatokban való hit. Manapság divat. Horatius a "carpe diem"-mel ezt is mondja: ne hódolj be ennek a divatnak: ne légy buta. De még inkább azt mondja tehát: ne félj a jövőtől. Nemcsak az érettségitől, hanem attól sem, hogy nem vesznek fel az egyetemre, attól sem, hogy nem könnyen találsz meg az életed párját, hogy nem sikerül jó állást szerezni, sőt attól sem, hogy meg fogsz öregedni és meg fogsz halni. Ha a jövőtől félsz, megmérgeződik a jelened és a jövőd is: az örökös félelem majd elveszi tőled az erőt attól, hogy megoldd a jövő feladatait, hamis fénytörésbe helyez állapotokat, pl. az öregséget. Már közhelyszerű, hogy senki nem akar megöregedni, sőt mindenki minden eszközt bevetve fiatal akar maradni, fiatal és szép. Én is voltam fiatal, ha szép nem is. De higgyétek el, öregnek lenni ugyanolyan jó, mint fiatalnak. Semmi pénzért nem mondanék le azokról az örömeiről, amikkel az öregség ajándékozott meg: a tanítványaim eredményeiről, a gyerekeimben és az unokáimban nyert szebbnél szebb pillanatokról és élményekről. Azt gondoljátok most: persze, jobb híján. Pedig rosszul gondoljátok, ezek nem pótszerek, nem kevesebbek a fiatalkori élményeimnél, egyszerűen mások, újak.

Ha egy Zeusz vagy Juppiter - őket szokták ilyen botor kérésekkel zaklatni - megfordítaná az életünket: öregén születnénk és csecsemőként költöznénk az alvilágba, ugyanolyan erősen ragaszkodnánk ezekhez az élményekhez, mint amilyen görcsösen, oktondi módon ragaszkodnak az emberek a fiatalságukhoz. Erről is szól tehát a carpe diem: az adott pillanat, az adott korszak értékeit becsüld meg, azaz életednek minden korszakát.

Mit jelent megbecsülni a pillanatot? Azt, hogy cserébe azért, amit nyújt, te is azt teszed, amit elvár. Ha hatalmas pelyhekben hulló hóval ajándékoz meg, gyönyörködj benne, még akkor is, ha a hólapátolás feladata is rád hárul. Ha majd a júniusi hőségben a beárnyékolt szobában csücsülsz a könyv fölött a szóbeli tananyagot magolva, ne azokat a tizenegyedikeseket irigyeld, akik strandra mentek, hanem élvezd, hogy napról napra többet tudsz az anyagból, meg talán azt is, hogy a szüleid vagy a testvéred készítenek egy pohár hideg üdítőt, hogy még ezért se kelljen felállnod. Aki a "carpe diem" tanácsát helyesen értelmezi, gazdaggá, teljessé teszi a mindennapjait, gazdaggá, teljessé teszi az egész életét.

Végül még valamit: a "carpe diem"-ben az is benne van, hogy az elmúlt pillanatot se vedd meg. Gondolj rá, értékeld, vess számot vele. Talán esténként, talán hetente, de kellő rendszerességgel. Kölcsey írja a Parainesis első mondatában: "Az, ki életében sokat érzett és gondolkodott, gondolatait és érzeményeit nyom nélkül elröppenni nem hagyta, oly kincset gyűjthetett magának, amely az élet minden szakában, a szerencse minden változásában gazdag táplálatot nyújt lelkének"

Ne a számítógéped őrizze tehát az emlékeidet, hanem te magad: amit tettél, amit mondtál, amit éreztél, újra és újra átélheted, és mérlegre téve okosabb, érzékenyebb, teljesebb választ adhatsz a következő napod kérdésére, arra, hogy hogyan lehetsz boldog.

Amit mindannyiótoknak szívből kívánok.

